

gnificative, quod pendet ex intentione dicentis, juxta cap. *Humanæ artes*, 22, q. 5; sed verba uno modo sunt juramentum, et non alio; ergo hoc pendet ex intentione jurantis. Denique hic habet locum axioma illud, quod actus agentium non excedunt intentionem eorum; ergo qui non habet intentionem jurandi non jurat, etiamsi verba exterius proferat.

9. *Satisfit rationi oppositæ.*— Ad rationem ergo in contrarium respondetur, voluntatem proferendi verba apta ad jurandum separari posse a voluntate jurandi, quamvis e converso voluntas jurandi humano modo, seu respectu hominis, necessario includat voluntatem exhibendi signum sufficiens ad jurandum. Unde non dicimus ad verum juramentum constitendum necessarias esse duas voluntates, unam proferendi verba, et aliam jnrandi, sed dicimus esse necessariam talem intentionem, seu voluntatem, quæ ca lat in prolationem verborum sub motivo conficiendi juramentum, seu, quod idem est, afferendi Deum in testem. Potest autem haberi voluntas proferendi eadem verba sine illo motivo, sed ex intentione decipiendi alios, et tunc dicimus separari voluntatem proferendi verba ab intentione jurandi, et illam non sufficere ad juramentum; nam ille, qui sic dolose jurat, re vera non vult significare se adducere Deum in testem, sed vult illud fingere, aut apparen ter ostendere, quod non satis est ad jurandum. Ad inconveniens autem illatum, respondemus certitudinem, quæ ex juramento resultat, non esse talem aut tantam, ut non sit dolis hominum aut deceptionibus exposita. Sicut ergo potest homo mentiri, etiamsi juret, ita potest dolose et ficte jurare, etiam si aliud exterius profiteatur. Neque propterea inutile est juramentum, nam satis est, quod teneatur homo, qui jurat, absque dolo et fraude jurare, ut moraliter credatur ex animo jurare, quando juramentum exhibit. Sicut etiam potest homo falsum dicere, quamvis ex animo juret, et nihilominus non est inutile juramentum, quia satis est quod homo teneatur peculiari obligatione dicere verum, quando Deum in testem adducit.

10. *Objectio.*— Sed urgebit aliquis, inquendo quid peculiariter operetur illa intentio jurandi, vel ad quid sit necessaria. Nam si quis intendat, ut Deus peculiari aliquo signo ostendat veritatem, illud esset tentare Deum, quia est petere miraculum, vel insolitus opus sine sufficienti causa; si vero intendat solum

dare auctoritatem suæ assertioni, interposito divino nomine, quia solent timere homines assumere divinum nomen ad falsum confirmandum, nihil videtur conferre intentio jurandi, quia quomodocumque assumatur divinum nomen ad persuadendam veritatem, idem affectus apud alios sequitur, nam æque existimant illud esse verum, et testimonio divino confirmatum. Unde videtur esse magna differentia inter intentionem vovendi, vel faciendi sacramentum, et intentionem jurandi, nam in voto, substantia ejus et obligatio pendent ex voluntate hominis; sacramentum etiam ita est a Deo institutum, ut in substantia sua, et consequenter etiam in effectu pendeat ex intentione ministri; in juramento autem nihil esse videtur in substantia ejus, quod pendeat a voluntate jurantis, nisi exterior assumptionis divini nominis, qua invocatur Deus ut testis. Neque etiam invenitur ibi aliquis effectus, quem Deus facturus sit, qui ex intentione jurantis pendeat, nam, ut diximus, juramentum non debet fieri eo animo ut Deus exhibeat aliquod extraordinariorum signum, quo ostendat veritatem. Effectus ergo juramenti totus videtur positus in opinione audientium, videlicet, ut inde moveantur ad credendum, verum esse quod dicitur; hic autem effectus æqualiter sequitur, sive proferens talia verba habeat intentionem jurandi, sive non, quia sicut difficile creditur hominem invocare Deum ad testificandum falsum, ita difficile creditur audere hominem dolose assumere nomen Dei ad falsum suadendum, nam irreligiositas et irreverentia Dei in utroque invenitur.

11. *Solutio dubii.*— *Differentia inter juramentum sine intentione, et juramentum omnino falsum.*— *Juramentum fictum per se non inducit obligationem.*— Respondeo, sine intentione jurandi, ut dixi, neque posse definiri an verba ad jurandum proferantur, necne, neque distingui juramentum a non juramento. Hæc autem intentio exterius declaranda est, vel sufficienter exprimenda, ut de juramento possit hominibus constare; hoc autem duobus modis fieri potest, scilicet aut vere, aut dolose, et circa hoc maxime versatur difficultas tacta, an scilicet sufficiat dolosa intentione; vel, si non sufficit, quid magis operetur ad rationem, vel effectum juramenti, intentio vera quam ficta, quando in prolatione verborum eadem est species, seu forma jurandi, etiam apud homines. Ad quod imprimis dicendum est, esse magnam differentiam apud Deum, nam qui habet veram intentionem ju-

randi, quantum est in se, Deum inducit ad testificandum, quod non facit is qui apparenter tantum jurare intendit, seu ita proferre verba ac si juraret. Unde fit ut si fortasse assertio falsa sit, minor injuria fiat Deo per fictum, quam per verum juramentum, quia est diversa malitia, nam juramentum vera intentione factum erit perjurium; cum dolosa autem intentione erit mendacium perniciosum, et scandalosum. Et posterior potest declarari ex poenis, nam si lata esset excommunicatio propter perjurium, incurriteret illam, qui verba proferret ex vera intentione jurandi, non autem qui ficta, sicut non incurrit poenas hæretici, qui ficta intentione adorat idolum. Denique in aliis effectibus quos juramentum habere potest, invenitur magna differentia, quia juramentum fictum per se non inducit obligationem sicut verum, ut infra videbimus. Est ergo unum juramentum verum, utique veritate in essendo, aliud tantum apprens, et hæc differentia ex intentione provenit.

12. Atque ita simul cum ratione juramenti duas ejus partitiones explicimus: una est juramenti in mentalem, et vocalem; sed mentale juramentum solum inter Deum et hominem versari potest, et cum interiori voto conjungitur, quoties fieri contingit; et ideo nihil fere amplius in hac materia de illo considerandum est, sed in tractatu de Voto. Hic vero propriæ de juramento vocali tractamus. Altera divisio juramenti est in verum et fictum, quæ propriæ est subdivisio juramenti vocalis, quod hominibus præstatur, nam apud Deum non potest intercedere fictio. Est autem divisio analoga, nam solum verum juramentum est simpliciter tale: loquor autem in præsenti de vero juramento in essendo, id est, quod habet verum esse juramenti, sive eadat in assertiōnem veram, sive in falso, quod poterit dici juramentum verum, vel falsum in dicendo, et de hoc vero juramento præcipue tractamus; obiter tamen attingemus quæ necessaria fuerint de imagine ejus; sic enim fictum juramentum non immerito appellari potest.

CAPUT II.

UTRUM JURAMENTUM SIT ACTUS LICITUS ET HONESTUS?

1. *Hæresis antiqua de jurando.*— Antiqua fuit hæresis juramentum ita esse intrinsece malum, vel Christianis interdictum, ut nunquam omnino liceat. Ita senserunt Albanenses, et Bagnolenses, et Catharistæ, seu Cathari, et alii

plures, quos sub illorum nominibus refert Præteolus, et Castro, verb. *Jurament., hæresi* 1, Waldenses et Pseudoapostolos in eo errore fuisse dicit. Hæretici etiam Anabaptistæ referunt idem tenere et observare, ut videri potest apud Jansen., c. 40 Concordiæ, ubi etiam refert ex Augustino, Epist. 89, quæst. ult., Pelagianos in eodem fuisse errore, et clarus constat ex Epistol. 88, quæ est Hilarii Syracusani, ad eundem Augustinum. Ejusdem erroris meminit Bernard., homil. 69, in Cant. Fundamentum hujus erroris sumptum videtur ex illis verbis Christi, Matth. 5: *Audistis quia dictum est antiquis: Non perjurialis, redde autem Domino juramenta tua; ego autem dico robis: Nolite jurare omnino.* Quibus verbis prorsus videtur interdicere juramentum in lege gratiæ, tum quia quoad hoc videtur augere antiquum præceptum; tum etiam quia illa particula, *omnino*, hanc vim habere videatur; tum denique quia paulo inferius subjunxit: *Sit autem sermo vester, Est, est, Non, non, quod autem his abundantius est, a malo est;* ergo etiam malum est, nam mala arbor non potest bonos fructus facere.

2. Unde Jacobus, c. 5, similiter prohibet jurare, cum tanta exaggeratione, ut videatur hoc aliis præceptis præferre, dum ait: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare, neque per cœlum, neque per terram, neque per aliud quodcumque juramentum;* et deinde repetit illa verba Christi: *Sit autem sermo vester, Est, est, Non, non, et subjungit hanc rationem, ut non sub iudicio decidatis,* id est, ut non condemnemini in divino iudicio; sentit ergo quodcumque juramentum puniri in divino iudicio; ergo esse prohibitum et culpabile. Neque solum in novo Testamento, sed etiam in veteri videtur prohiberi juramentum, ut Osee 4: *Negue juraveritis: Vivit Dominus;* et Zach. 5: *Omnis fur judicabitur, et omnis jurans, ex hoc similiter judicabitur.* Præterea Patres vindicent huic sententiæ favere, præsertim Basil., hom. in Psal. 14; Chrys., hom. 19 et 78, ad Popul., et 17 in Matth.; et ibi Theoph., Matth. 5; Orig. tract. 35, Matth.; et Tertul., lib. de Idololatr., c. 11, dicens: *Taceo de perjurio, quando nec jurare quidem licet;* et Clem. Rom., lib. 6 Const. Apost., c. 11: *Magister, ait, noster præcepit, ut neque verum Deum juraremus, ut sermo noster firmior, credibiliorque ipso jurejurando haberetur.*

3. Ratione etiam declarari potest, primo, quia impossibile est homini Deum afferre in testem, etiamsi maxime velit; ergo in vanum

assumitur nomen Dei, quoties ad jurandum assumitur; ergo est per se malum. Secundo, esto posset homo Deum afferre in testem, inordinatum videtur personam Dei adducere ad humana negotia, pacta, aut verba confirmanda, quia inordinatum est res superioris ordinis ad inferiores ordinare; ergo multo magis est inordinatum, sacram Dei auctoritatem profanis hominum verbis ac negotiis miscere. Tertio, quamvis in aliquo casu possit juramentum sine inconvenienti usurpari, tamen ita est periculis expositum, ut vix sine crimen fiat; in lege autem gratiae propter perfectionem ejus prohiberi debuerunt, non solum peccata, sed etiam quae moraliter et proxime ad peccatum impellunt, quia, *qui amat periculum, peribit in illo*; ergo.

4. *Prima conclusio: non omne juramentum esse prohibitum de fide est.* — Nihilominus de fide certum est, non omne juramentum esse illicitum, vel prohibitum, etiam Christianis. Hoc satis constat ex usu et traditione Ecclesiae, et Sanctorum exemplis. Ut autem ratione et auctoritate magis declaretur et confirmetur, dicendum est primo, per se et natura sua non esse intrinsece malum jurare, et consequenter non esse naturali lege prohibitum. Probatur primo, quia in Scriptura veteri verbo et exemplis approbatum est juramentum; non approbaretur autem si esset per se et intrinsece malum, ut per se constat. Antecedens probari potest ex forma secundi praecepti Decalogi, Exod. 20: *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum; non enim habebit insontem Dominus eum, qui assumperit nomen Domini Dei sui frustra:* et eisdem fere verbis habetur Levitic. 19, et Deuteron. 9. Cum enim non simpliciter jurare prohibeamur, sed frustra, aut in vanum, tacite indicatur simpliciter non prohiberi, nec per se esse malum juramentum, si non frustra nec indebito modo proferatur. Quin potius, Deut. 6 et 20, videatur præcipi juramentum, cum dicitur: *Dominum Deum tuum timebis, et illi soli servies, ac per nomen illius jurabis;* unde in Psal. 14 laudatur qui jurat proximo suo, et non decipit; et 63: *Laudabuntur, inquit, omnes qui jurant in eo;* tantum ergo abest ut jurare sit intrinsece malum, ut potius dignum laude censeatur. Exempla etiam Sanctorum frequentia sunt, tam in tempore legis naturae, quam scriptae, ut de Abraham, Isaac et Jacob, Genes. 26 et 33; de Moyse, Deut. 3 et 4; et David ac cæteri Prophetæ frequenter utuntur illa forma jurandi: *Vivit Dominus.*

5. *Ratio.* — Ratione ostendi potest, quia jurare, ex vi objecti non habet intrinsecam malitiam, neque etiam ex circumstantiis necessario illam participat; ergo non habet unde sit per se ac intrinsece malum, seu contra naturalem legem. Minor probatur, quia juramentum est quædam invocatio divini nominis, et ex hac parte, si ex vera fide procedat, et invocetur verus Deus, non est per se injurious Deo, sed potius continet tacitam fidei confessionem, quod Deus sit prima veritas, et mentiri non possit; ergo juramentum ex objecto non habet malitiam. Minor autem constabit latius capite sequenti, ubi ostendemus quibus circumstantiis vestiri debeat juramentum, ut licite fiat, scilicet veritate, justitia et necessitate; nam quod hæc tria possibilia sint per se notum est; sicut enim homo potest loquendo dicere verum, et non falsum, ita potest juramentum adhibere cum dicit verum, et cavere illud, si contingat falsum loqui. Et eadem libertate potest non pro quacumque veritate confirmanda, sed pro honesta ac necessaria juramentum usurpare. Quod autem hæc tria, sicut necessaria sunt, ita etiam sufficiant, ut nulla malitia contraria legi naturæ juramento adhæreat, generatim probatur, quia nulla virtus assignari potest, cui juramentum sic factum contrarium sit; non enim justitiae, nec veritati, cum hæc in materia talis juramenti supponatur. Neque etiam prudentiae, cum tale juramentum supponatur necessarium, et ideo non possit dici vanum, aut otiosum; nec denique contra religiem, quia potius in quemdam cultum Dei cedit, quando propter ejus reverentiam cum hujusmodi circumspetione debita usurpatur, ut magis ex dicendis constabit.

6. *Secunda conclusio: juramentum in lege gratiae non est simpliciter prohibitum.* — Dico secundo, juramentum in lege gratiae non esse simpliciter prohibitum, et ideo nunc etiam licitum esse potest. Conclusio est de fide, et consequitur ex præcedenti, quantum ad hoc, quod etiam in hoc tempore non sit juramentum de se intrinsece malum. Quod autem non sit etiam malum, quia prohibitum, probari potest primo, quia nullibi invenitur talis prohibito a Christo facta, ut respondendo ad argumenta facile constabit. Quocirca sicut est regula Theologorum, in lege nova non esse lata positiva præcepta divina præter leges sacramentorum et fidei, ita dicere possumus, nullum esse in hac lege datum præceptum negativum, quo universaliter prohibeatur ali-

quid, quod de se malum non sit. Cum ergo sit ostensum, juramentum de se non esse intrinsece malum, manifestum est in hoc tempore non esse universaliter malum ex vi legis gratiae.

7. *Argumentum ab exemplis.* — Secundo probatur idem Sanctorum exemplis. Ut enim omittam probabile esse Christum interdum jurasse, quod infra videbimus, de Apostolo Paulo manifeste constat, ad Rom. 1, dicente: *Testis enim mihi est Deus, etc.; et similia verba habet ad Philipp.*; nulla enim, ut infra videbimus, expressior jurandi forma esse posse videatur; magis vero illam explicat 2 ad Corinth. 1, dicens: *Ego autem testem Deum invoco in animam meam, etc.* Aliam jurandi formam habet 1 ad Timot. 5, et 2 Timoth. 4: *Coram Deo, et Christo Jesu, quamvis illa verba, si attente spectentur, magis videantur adjurantis, quam jurantis.* Item clarior est ad Galat. 1: *Quae autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior;* illam enim fuisse jurandi formam omnes ibi intelligunt, et inferius explicabimus. Unde August., Epist. 206 ad Oceanum, aperte dicit Paulum ibi sub divina attestacione fuisse locutum, et in expositione epistolæ ad Galat., dicit non esse audiendos, qui has jurations esse non putant, et refertur in c. 2, 22, quæstione prima. Idem Augustinus, ibidem, ex verbis illis primæ Corint. 13: *Quotidie morior per gloriam vestram, fratres, colligit dicens: Quam exemplaria Graeca manifestissimam jurationem esse convincunt.* Et idem habet serm. 28, de Verbis Apostoli, quia Paulus non dicit propter gloriam vestram, sed per gloriam vestram, quod etiam refert tacito Augustini nomine Innocentius III, in cap. *Et si clericus, de Jurejurando,* et idem habetur 22, quæst. 1, cap. 2, etc., ex qua quæstione multa sumi possunt ad confirmandam hanc veritatem, Augustini et Patrum testimoniis. Videri etiam potest Augustin., lib. 19 contra Faustum, c. 23; et Isidor., lib. 2 Sent., c. 31, dicens: *Non est contra præceptum Dei jurare, sed dum usum jurandi facimus, perjurii crimen incurrimus.*

8. Tertio sufficienter hoc confirmatur ex consuetudine Ecclesiae, nam sæpe exiguntur juramenta ejusdem Ecclesiae auctoritate, vel in judiciis, ut constat ex titulis de Jurejurando, et de Testibus, vel ad abjurandam haeresim, ut constat ex titulo de Hæreticis, et ex Concilio Ephes. I, et ex Concilio Constantiensi, in Bulla Martini V, et ex usu sanctæ Inquisitionis, vel interdum ad purgationem delicto-

rum, ut constat ex titulo de Purgatione Canonica. Item petuntur sæpe juramenta, vel ad promittendam obedientiam et confirmandam pacem, vel ob alias similes causas, quas late congerit Selva, in diet. tract. de Juramento, secunda parte, in principio. Ergo evidenter supponit Ecclesia licitum esse jurare in lege gratiae. Ratio denique hoc confirmat, nam ex Paulo, ad Hebreos 6, necessitas juramenti est, ut sit *omnis controversiae finis et confirmatio;* hæc autem necessitas etiam durat tempore legis gratiae, ut late explicatur in Concilio Toletano VIII, cap. 2; ergo non debuit juramentum magis hoc tempore prohiberi, quam in præterito, præsertim cum hoc tempore, et major sit de Deo cognitio, et fides expressior, ac perfectior religio, ad quam juramenti cultus spectat.

9. *Expositio in locum Matth.* — Ad fundamenta contrarii erroris, circa locum Matth. 5, Hieronymus ibi duas indicat expositiones, quarum altera in se difficilis est, altera difficultatem augere videtur. Prior est Christum ibi non prohibere jurare per Deum, sed per creaturas: *Nam Iudei (inquit) habebant pessimam consuetudinem jurandi per Angelos, per urbem Jerusalem, per templum, et per elementa;* et quoniam is, qui jurat, veneratur eum per quem jurat, ideo (inquit) *Iudei sic jurantes, creaturas, resque carnales, venerabantur honore et obsequio Dei.* Christus ergo hac ratione prohibuit jurare per cœlum, et terram, et Hierosolymam, et per caput. Et hanc expositionem secutus est Innocentius III, in dicto capite, et eam probat Theoph., Matth. 6. Sed est difficilis expositio, primo, quia, ut obicit D. Thomas, art. 2, ad 2, Jacobus videtur interpretari Christi verba de quocumque juremento; et ipsa Christi verba: *Nolite jurare omnino, hoc significant; nam quod statim subiungit, neque per cœlum, etc., non est ad restringendum, sed potius ad augendum priora verba; quasi dixerit, non tantum majora, sed etiam hæc, quæ minora esse videntur, evadenda esse.* Et patet ex ratione quam adjungit dicens: *Neque per cœlum, quia thronus Dei est, etc.* Nam propter quod unumquodque tale, et illud magis. Si ergo Christus prohibet jurare per cœlum, quia in illo residet Deus, multo magis prohibet jurare per Deum. Unde argumentor secundo: nam vel Christus tantum illic prohibet jurare per creaturas propter se ipsas, ac si essent Deus, et hoc neque est consentaneum verbis Christi, et rationibus ejus, neque esset novum, nam

etiam Judæis hoc erat prohibitum, tanquam per se malum; Christus autem profiteri videtur se novam facere prohibitionem, cum dicit: *Ego autem dico vobis*; vel prohibet omnem modum jurandi per creaturas, etiam intuitu Dei, et hinc a fortiori sequitur, ut dicebam, prohibuisse omne juramentum per ipsum Deum, ut recte argumentatur Gregorius Nyssenus, homilia 18 in Cantic., et aperte ita declaravit ipse Christus, Matth. 23, dicens: *Qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, et in eo qui sedet super eum*; et ideo illo modo augetur potius difficultas, quam solvatur. Denique obstant verba quæ Christus subjungit: *Sit ergo sermo vester, Est, est, Non, non*, nam per illa declarat vetuisse prius eujuscumque juramenti additionem.

10. Secundo ergo respondet Hieronymus, juramentum per Deum fuisse permisum Judæis tanquam parvulis: *Quomodo (inquit) victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent, sic et jurare permittebantur in Deum, non quod recte hoc facerent, sed quod melius esset Deo id exhibere, quam dæmonibus: evangelica autem veritas non præcipit juramentum, cum omninis sermo fidelis pro jurejurando sit.* Eamdem doctrinam et expositionem sequitur Chrys., hom. 17 in Matth., eamdemque resumit ibi Theophyl., qui aperte videtur profiteri errorem quem impugnamus; sic enim inquit: *Porro, si dixeris, quod et lex Moysis mala erat, quoniam jurare jubet, dic, quod tunc non erat malum jurare, post Christum autem malum est, sicut circumcidisti, et in summa quidquid est Judæicum.* Quocirca expositio Hieronymi illius testimonii difficultatem augere videtur, potius quam satisfacere. Et præterea non videtur posse subsistere, quia in lege veteri non solum permittebatur juramentum, sed etiam laudabatur tanquam honestum; non erat autem honestum vel laude dignum juramentum, propter aliquam positivam legem præcipientem, aut instituentem illud, sicut erat circumcision, vel sacrificia legalia, sed potius quia ipsum erat per se et natura sua honestum, ideo approbabatur, et præcipiebantur circumstantiae ad illius honestatem necessariæ, ut constat Jeremiæ 4, et in sequentibus latius explicabimus; ergo non potuit Christus prohibere Christianis id, quod Judæis permittebatur, nisi prohibendo juramentum, prout ex natura rei honestum erat, quod dici nullo modo potest, ut ostensum est.

11. Aliorum expositio. — Alii respondent prohibuisse ibi Christum juramento uti in re-

bus profanis, non vero in sacris; ita Erasmus: sed supponere videtur quedam errorem infra impugnandum, capite sexto. Et præterea non potest accommodari, tum quia Christus simpliciter dixit: *Nolite jurare omnino*; ergo si illa est prohibitus, in omnem cadit material, et voluntaria est distinctio, seu limitatio; tum etiam quia docet pure esse affirmandum vel negandum, subjungens: *Quod amplius est, a malo est*; quæ ratio tam in materia sacra, quam in profana locum habet.

12. Bernardi expositio et aliorum Patrum. — Dici ergo potest verba illa Christi non continere præceptum, sed consilium: ita Bern., hom. 65 in Cant.; Beda, Jacob. 5, et non displicet Castro, qui refert Christianum Druthmarum, dicentem Christum ibi non prohibuisse, sed perfectionem docuisse. Hæc vero expositio ab aliquibus impugnatur, quia juramentum interdum præcipitur, ut infra videbimus; præcepta autem non sunt contraria consilii. Sed hac ratione non impugnatur mens Bedæ, Bernardi et aliorum; non enim sentiunt ita esse consilium non jurare, ut in nullo casu possit esse necessarium, nam etiam non nubere consilium est, et aliquando potest esse necessarium. Ut ergo sit consilium non jurare, satis est quod juramentum, per se spectatum, et solo habito respectu ad cultum Dei, quem continet, consulendum non sit, neque usurpandum, nam inde fit ut, regulariter ac moraliter loquendo, melius sit non jurare, quam jurare. Ita ut licet plures occasionses occurriere possint, in quibus sine peccato jurari possit, nihilominus ordinarie melius et religiosius sit simpliciter loqui, quam cum juramento, ita ut sola necessitas justitiae et charitatis hominem ad jurandum inducat; hoc ergo satis est ut non jurare dicatur esse sub consilio; et ita videmus eos, qui perfectionis studium proficiunt, hoc servare consilium, a quo non recessunt, quando propter necessitatem jurant, quia non tam voluntate quam necessitate coacti id faciunt.

13. Atque ita accommodant Beda et alii hanc expositionem ad verba Jacobi, ponderando verbum illud, *Nolite jurare*, quia majorem emphasis habere videtur, quam si simpliciter dixisset, Non juretis, quia non tam actum quam affectum et voluntatem jurandi prohibere videtur, non præcipiendo, sed consulendo, ut homo, quantum est ex se, jurare nolit; nam ita siet ut nunquam juret, nisi necessitate præcepti vel charitatis coactus; et hoc est consilium de quo dicti Patres loquuntur; ut autem,

explicetur quomodo hic sensus ad verba Christi accommodetur, est attente considerandum, in discurso illius capituli, Matt. 5, cum Christus saepe dicat: *Audistis quia dictum est antiquis, Ego autem dico vobis*, non introducere pro statu legis gratiae nova præcepta in materiis moralibus, de quibus loquitur, ut sunt homicidium, adulterium, juramentum, etc. Neque etiam voluisse immutare quoad hanc partem vera præcepta moralia Judæis tradita, nam talia præcepta secundum se spectata naturalia sunt et perpetua, et (ut diximus) ipse nova præcepta moralia non attulit. Solum ergo intendit per illa verba, vel aliquas imperfectiones Judæis permissas auferre, ut probabile est fuisse illam de libello repudii, vel pravas et erroneas præceptorum expositiones detegere, et veram ac perfectam intelligentiam aperire, ut in præsenti multi existant.

14. Juxta horum ergo sententiam, quam sine temeritate supponere possumus, per secundum præceptum putabant Judæi solum rigorosum perjurium, in quo falsum juratur, fuisse sibi prohibitum. Unde inferebant non peccari jurando, dummodo servetur veritas, et ideo bonum et consultius esse frequentius jurare, et in hoc sensu videntur intellexisse quod Christus refert: *Non perjurabis, redde autem Domino juramenta tua*; nam quia Levit. 19 dicitur: *Non perjurabis in nomine meo*, ipsi intelligebant solum perjurium esse prohibitum. Nec refert quod Hebræa habent: *Non jurabis in vanum*, nam vanum interpretabantur, id est, falsum et mendacium. Hinc ergo putabant solum juramentum falsum, per leum esse prohibitum, et inde duo inferebant. Unum est juramentum per Deum, dummodo verum sit, frequentandum esse, ut expresse refert Abulens., Deut. 6 et 10, quia per se pertinet ad cultum Dei, et ideo dicebatur in lege: *Per nomen illius jurabis*. Deut. 6. Secundum est, jurare per creaturas, non esse juramentum, nec speciale malitiam habere, ut colligitur ex Matth. 23.

15. Vera expositio loci Matth.—Igitur Christus Dominus, ut has falsas interpretationes rejiciat, vel certe ut verum sensum præcepti tradat, docet imprimis non esse jurandum omnino, id est, secundum quamecumque jurandi formam (ut recte exposuit Maldonatus), ac proinde neque per Deum, neque per cœlum, vel terram, etc. Deinde docet ordinarie et absque necessitate non esse jurandum, sed simpliciter loquendum, *Est, est, Non, non*, quod recte intelligitur per modum consilii juxta prædictam

expositionem. Et ideo in ratione quam Christus subjunxit, non dixit: *Quod amplius est, malum est, sed a malo est*, quia juramentum quando est necessarium, non est malum; tamen necessitas ejus est a malo, scilicet vel ab incredulitate audientium, vel a defectu veritatis humanæ in natura corrupta. Quæ expositio est divi Augustini, libro 1 de Sermone Domini in monte, c. 17; Cornel. Papæ, Epist. 2 ad Rufum; Innocent., in d. c. *Etsi Christus*; et divi Thomæ supra, ad 2. Intelligitur ergo non de malo culpæ, sed de malo poenæ, seu imperfectionis humanæ, nam inde factum est ut juramentum reputetur necessarium, et revera aliquando sit. Non tamen inde sequitur utile esse frequenter jurare, ut homini credatur, nam potius (ut recte dixit Theophylactus) *nulli minus creditur, quam ei qui frequenter jurat*; et e converso illi facilius fides adhibetur, qui semper loquitur verum, et nunquam jurat. Recte ergo exponitur hoc testimonium de vera interpretatione naturalis præcepti, cum additione consilii, sine nova prohibitione in vi præcepti.

16. Neque etiam videtur haec expositio aliena a mente Augustini, sed potius cum illa coincidere, quam ex illo in libro de Mendacio, c. 15, refert et sequitur D. Thomas, d. art. 2, ad 1, scilicet prohibuisse Dominum facilitatem, id est, frequentiam jurandi, ne ex facilitate ad consuetudinem, et a consuetudine ad perjurium decidatur, non vero prohibuisse simpliciter et absolute juramentum. Non est enim hoc intelligendum in eo sensu, ut prohibito ex vi præcepti circa consuetudinem jurandi major sit facta a Christo, quam ex vi legis naturæ sequatur; nam quoad hoc eadem est ratio de consuetudine, quæ de ipso juramento, scilicet, quod in lege gratiae non sunt data specialia præcepta moralia divina, etiam negativa, præter ea quæ sunt legis naturalis. Intelligendum ergo est imprimis de prohibitione frequentia juramenti, quæ sequitur ex interpretatione legitima præcepti naturalis:

Non assumes nomen Dei tui in vanum, quæ est, ut non solum intelligatur vanum, id est, falsum, sed etiam non necessarium, seu quod frustra sit, quod satis clare explicatum fuerat Exod. 20; nam post præceptum statim additur: *Neque enim habebit insolens Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra*. Unde in rigore illius præcepti prohibetur illa frequentia juramenti, quæ est sine necessitate, non solum propter periculum mali, sed etiam quia sic jurare malum est. Et hoc

etiam significare potuit Christus per illud verbum : *Non jurate omnino*, id est, sive verum, sive falsum sit, quando non est necessarium. Et hanc interpretationem significat Cornelius Papa, Epist. 2 ad Rufum Episcopum, dicens prohiberi inculta juramenta ; et pro eadem refert Castro supra, et ex illo Aragon. super dictum art. 2 D. Thomae, Chromatium Papam, libello super quintum et sextum caput Matt. ; sed in serie Pontificum non inveni aliquem hujus nominis ; voluerunt ergo referre Chromatium Aquileiensem, qui per errorem in aliquibus antiquis impressionibus inscribebatur Episcopus Romanus, ut refertur in 2 tom. Biblio., in Concione Chromatii, in 5 capit. Matth., ibique solum dicit voluisse Dominum per illa verba, et usum jurationis, et consuetudinem humani erroris auferre. Eamdem expositionem indicat Bonav., in 3, d. 39, art. 2, q. 1, ubi ponderat non dixisse Christum : *Omnino non jurate*, quia noluit simpliciter juramentum prohibere, sed ut non omnimodo, nec sine omni causa juretur. Sed licet doctrina sit vera, tamen ponderatio non est magni ponderis, ut bene ibidem notavit Gab., q. 1, quia istae regulæ dialecticæ non sunt accommodandæ ad communem et ordinariū modum loquendi, nedum ad sermonem Christi et Scripturæ sacræ. Unde sine dubio illa locutio : *Nolite jurare omnino, eadem est cum illa : *Omnino non juretis*, et eumdem sensum reddit in communi sermone ; tamen, ut continet præceptum, cedit prohibitio super omne juramentum incautum, seu non necessarium.*

17. Addimus autem Christi verba non tantum præcepti interpretationem continere, sed etiam admonitionem et consilium vitandi frequentiam jurandi, non solum illicitam, sed etiam licitam, ne per illam facile deveniatur ad illicitam, juxta illud Eccles. 23 : *Jurationi non assuescat os tuum, multi enim casus in illa*; et infra : *Vir multum jurans replebitur iniquitate*. Atque in hoc sensu intelligendi sunt Patres, quando dicunt Christum prohibuisse frequentiam jurandi propter periculum, et non tantum propter malitiam *actus*, quos refert Maldonat., Matthæi 5. Quorum tamen sententiam non probat, sed sine dubio probanda est, nam illi non ignorarunt frequentiam jurandi sine necessitate, prohiberi, non tantum propter periculum, sed etiam quia in se mala est ; sed ultra ad hoc addiderunt, prohibuisse Christum saltem cum consilio frequentiam jurandi etiam licitam propter periculum, ne proveniatur ad illicitam. **Et** hoc

significavit ibi D. Thomas, dicens ex sententia Aug., Gregor. et Origenis : *Non omnino jurare prohibuit, sed occasione perjurii, quod perfectius est docuit* ; et idem sensit Aug., l. 1 de Serm. Dom. in monte, c. 17, et clariss in Epist. 154 ad Publicolam, et refertur in c. 3, 22, q. 1, quod sic habet : *In novo Testamento dictum est ne omnino juremus, quod mihi non propterea dictum videtur, quia verum iurare peccatum est, sed quia pejerare immane peccatum est, a quo longe nos esse voluit, qui omnino ne juremus, admonuit* ; sentit ergo admonitionem Christi fuisse de vitando etiam licito juramento, nisi fuerit ita necessarium, ut sine peccato vitari non possit. Recte autem vocavit admonitionem, quia quoad hoc consilium fuit, et non præceptum. Et in eodem sensu dixit Antiochus Abb., hom. 63, dixisse Christum, omnino ut ne juremus, quæ verba inferius per haec interpretatur, quasi a Christo dicta : *Vos autem, qui fidem, quæ in me est, non gravati estis amplecti, quibus dedi potestatem filios Dei fieri regeneratis jam ab Spiritu Sancto, vos, inquam, adhortor omnino ut ne juretis* : nam verbum *adhortor*, consilium magis indicat quam præceptum.

18. Et ex his sufficienter etiam responsum est ad locum Jacobi. Locus autem Osee 4 non est ad rem, nam ibi non prohibet Dominus jurare per Deum vivum suis fidelibus et cultoribus, sed illis, qui ad colenda idola declinaverunt, prohibet ut non jurent per Deum vivum, nam sie jurando majus idolatriæ crimen committerent, nam intendebant jurare per Deum illum quem colebant, et ideo sic jurando profitebantur idolum suum esse Deum vivum. Ita fere Theodoreus et Lyranus; vel certe nobilis Deus nomen suum usurpari a cultoribus idolorum, quorum os non poterat non esse pollutum falsorum Deorum memoria et commemoratione, ut placuit Hieronymo et Cyrillo. In loco autem Zachariae, manifeste est sermo de jurante in nomine Dei mendaciter, ut paucus inferioris declaratur.

19. *Patrum explicatio*. — Ad testimonia autem Patrum, qui interdum videntur docere omne juramentum esse Christianis prohibitum, et in hoc constituere differentiam inter legem veterem et novam, Castro supra fatetur Hieronymum et Theophylactum in hoc errasse. Unde a fortiori idem diceret de Chrysostomo, quia Theophylactus tantum sententiam Chrysostomi breviter complectitur. Unde facilius diceret de Tertulliano et Origene, qui gravius in aliis errarunt. Respondet ergo auctoritati illo-

CAP. III. UTRUM AD JURANDUM, VERITAS, JUSTITIA ET JUDICIUM REQUIRANTUR. 451
rum Patrum præferendam esse Augustini et aliorum, vel potius totius Ecclesiæ auctoritatem. Quæ responsio satisfacit quidem (si necessaria est), mihi autem verisimile non est dictos Patres locutos fuisse in sensu contrario doctrinæ fidei, quia credibile non est illam ignorasse etiam eo tempore, quia existimo semper in Ecclesia fuisse usum juramenti in rebus necessariis, ut ex Paulo manifestum est. Item Clemens Papa eodem modo loquitur, et non est verisimile loqui in sensu erroneo, etiam materialiter. Denique Augustinus suam doctrinam tradidit, non ut novam, sed ut indubitatam in Ecclesia. Itaque quando Patres simpliciter dicunt esse prohibitum, fortasse utuntur verbo *prohibendi* late, ut complectitur et præceptum et consilium, nam interdum solent consilia sub lege vel mandato comprehendendi; et in hoc sensu subsistere etiam potest differentia inter legem veterem et novam; nam, licet abstinentia jurandi semper et in omni tempore fuerit melior, quandiu aliqua necessaria occasio non obligat sub præcepto, nihilominus consilium de hac re non fuit scriptum in lege veteri, fuit tamen nobis datum a Christo Domino.

20. *Alia explicatio*. — Vel etiam dici potest prædictos Patres, quando affirmant esse prohibitum et illicitum juramentum, intelligere de juramento, quod propter se tantum profertur, et putatur non malum, solum quia est prolatio Dei, et quædam fidei ejus protestatio. In quo sensu solet esse quoddam proverbium blasphemum perditorum hominum, qui ut suam consuetudinem jurandi excusent, dicunt : *Qui bene (id est multum) jurat, bene credit*, quod referunt et merito reprehendunt Soto et alii. In eodem ergo sensu damnant Patres usum jurandi, et simpliciter ut illicitum reprehendunt. Per hoc tamen non excludunt quin juramentum usurpatum ut medium ad suum finem, quando oportet, licitum sit, nunquam enim hoc negant, quamvis non semper exceptionem declarent, quia non erat necessarium. Nam etiam Christus Dominus illam non expressit, sed simpliciter locutus est; quia ex natura ipsius præcepti erat satis nota, ut Soto advertit; et fortasse illam Sancti omitunt, quia reprehendunt homines assuefactos et propensos ad jurandum, quos non oportebat docere, quod aliquando jurare debeant, sed simpliciter quod jurare non debeant, nam per se clarum est illud intelligi, nisi ubi præceptum obligari.

21. *Diluvunt rationes oppositæ*. — Ad primam rationem, in qua assumitur impossibile

esse homini facere ut Deus testificetur quod ipse dicit, respondeo duplum posse esse sensum illius sententiæ. Unus est, non esse in potestate hominis facere, ut Deus propria voce, et quasi lingua, seu signo peculiari et sensibili, statim ostendat an sit verum quod dicitur, et in hoc sensu verum est antecedens; negatur vero consequentia, quia juramentum non in hoc sensu profertur, ut vel qui illud profert, se obliget ad impetrandum a Deo tale signum; vel qui audiunt, illud expectent; vel si non exhibeatur, reputent falsum quod juratur; talis enim juratio temeraria esset, et tentans Deum, nisi ex peculiari instinctu Spiritus Sancti fieret, juxta superioris tractata de tentatione Dei. Alius ergo sensus illius antecedentis esse potest, non esse in potestate hominis ita afferre Deum in testem, ut eo ipso teneatur majori et religiosa obligatione ad dicendum verum, quam absque juramento teneretur, et sic negatur assumptum, quia ad peculiarem reverentiam Deo debitam spectat, ut nomen ejus in vanum non assumatur, et ideo ex via assumptionis divini nominis animo implorandi testimonium ejus sequitur haec obligatio. Et hoc sufficit ad utilitatem juramenti, nam inde oritur, ut res sic confirmata majorem apud homines auctoritatem et credibilitatem habeat. Addit etiam D. Thomas, d. q. 89, art. 2, ad 3, certum esse testimonium Dei nunquam esse defuturum; nam, licet illud non statim præbeat, saltem dabit illud, quando illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium; hoc autem ideo nunc confert ad confirmationem, quæ in præsenti fit per juramentum, quia sub hac fide et timore Dei profери debet.

22. Ad secundum dicemus latius in sequentibus, petuntur enim in illo duæ difficultates pertinentes ad finem juramenti, de quo infra dicemus. Ad tertium, respondetur solum probare non esse facile, nec sine magna cautela jurandum, ac subinde esse consilium nunquam jurare, nisi ubi justitia, obedientia, vel charitas obliget. Quomodo autem in consuetudine jurandi possit esse peccatum, dicemus libro 3.

CAPUT III.

UTRUM AD HONESTATEM JURAMENTI VERITAS, JUSTITIA ET JUDICIUM REQUIRANTUR?

1. *Prima assertio*. — Certa et communis assertio est, juramentum, ut licitum sit, tres illas